

נקודת ראות, גיליון 68

קריסת הסכם רפיח

14.06.2007

חמאס הודיע היום בעקבות השתלטותו על מעבר רפיח כי יסרב לנוכחות כוח בין-לאומי בציר פילדלפי, ויתייחס אליו כאל צבא כובש. ישראל מצידה, הורתה על סגירת כל גבולות הרצועה. הסכנה שבהתמוטטות ההסדר ברפיח היא החרפה במצב הביטחון, חידוש מצב הכיבוש והאחריות של ישראל בעזה וערעור מערכת היחסים עם מצרים. במצב זה, על ישראל לשקול לבטל באופן רשמי את הסדר מעטפת המכס בעזה ולחתור לעסקה עם מצרים בסוגיית המעברים.

מה הסוגיה?

- כדי לקדם את טענתה לסיום הכיבוש בעזה לאחר ההתנתקות (8/05), יצאה ישראל מציר פילדלפי וממעבר רפיח וחתמה על "הסכם המעברים" (11/05).
- בהסכם ויתרה ישראל לראשונה על שליטה מלאה במעטפת החיצונית של עזה והעבירה את האחריות על סידורי הביטחון במעבר רפיח לפקחי האיחוד האירופי, מצרים והרש"פ.
- לאחר ההתנתקות מעזה, היקף הברחות הנשק לעזה עלה. בישראל נטו לייחס לאוזלת היד המצרית את הסיבה המרכזית לתופעה זו.
- במסגרת הסכם המעברים התחייבה ישראל לשמור על מעטפת המכס גם לאחר ההתנתקות. הסדרי מעטפת המכס, שנכללו בהסכם הביניים (9/95), קבעו שעל ישראל, עזה והגדה יחול משטר כלכלי זהה. לפיכך, ישראל גובה מכסים ומסים עקיפים עבור הפלסטינים.
- עד הקרבות האחרונים בעזה, שלטו במעברים בין ישראל לרצועה ובמעבר רפיח מנגנוני הביטחון המזוהים עם פת"ח.
- לפיכך, משמעות השתלטותו של חמאס על מעבר רפיח היא קריסת הסכם המעברים.

למה זה חשוב? למה עכשיו?

- קריסת הסכם המעברים ושליטת החמאס במעבר רפיח מעמידים בפני ישראל דילמה אם לחדש את הנוכחות בציר פילדלפי, שכן:
- מצד אחד, ישראל נותרת ללא פיקוח ושליטה על מעבר הגבול בין עזה למצרים לאחר הסתלקות הפקחים האירופים;
- מצד שני, חידוש הנוכחות בציר פילדלפי כדי למנוע הברחות של נשק ותחמושת לרצועה יבטל את ההישג של סיום הכיבוש בעזה ויטיל את האחריות כלפי האוכלוסייה בעזה חזרה לפתחה של ישראל.

כיווני חשיבה ופעולה

המצב החדש מעלה מספר סוגיות נוספות בפני ממשלת ישראל הקשורות למצרים ולמעטפת המכס:

- **ביטול מעטפת המכס** – גם לאחר ההתנתקות שמרה ישראל על מעטפת המכס בשל חששה כי תואשם כפוגעת בעיקרון של 'עזה והגדה כיחידה טריטוריאלית אחת', שהיה אחד מעקרונות היסוד של התהליך המדיני.
- לאחר ניצחון החמאס בבחירות, הקפיאה ישראל את הכספים שהיא גובה עבור הפלסטינים, אך בהמשך העבירה את חלקם לאבו מאזן.
- השתלטות החמאס על מעבר רפיח, שאינה מאפשרת לישראל להמשיך ולפקח על כניסת ויציאת הטובין אל עזה וממנה, והתנערותו של חמאס מההסכמים הקיימים, מאפשרים, לכאורה, לישראל לבטל את הסדר מעטפת המכס.

עוד לפני יישום ההתנתקות, קרסו כל הנחות היסוד שהיו קיימות בעת המו"מ על הסכם מעטפת המכס (5/94) (ר' [סוף עידן מעטפת המכס הישראלית-פלסטינית](#)).

לאחר השתלטות החמאס על עזה תיווצר לראשונה חפיפה בין אחריותו, כוחותיו וסמכויותיו של החמאס. ע"י 'השלכת' סמכויות על החמאס בעזה באופן חד-צדדי, תוכל ישראל להגביר את הלחץ עליו, על מנת שיגלה אחריות שלטונית ויספק שירותים לאוכלוסייה.

■ **הזדמנות ל'דיל' עם מצרים** – לאחר כיבוש עזה ע"י החמאס, למצרים וישראל עשוי להיות אינטרס גדול יותר לשתף פעולה ביניהן, כך שמצרים תגביר את פעילותה למניעת הברחות נשק לעזה תמורת שחרור הלחץ של ישראל על האוכלוסייה בעזה. זאת משום ש:

מצד אחד, קריסה מוחלטת של הסדר רפיח ללא פעילות מצרית למניעת הברחות תגדיל לאין שיעור את הברחות אמצעי הלחימה לעזה ועשויה לשנות את המאזן האסטרטגי בין ישראל לפלסטינים;

מצד שני, אם ישראל תסגור את גבולה עם עזה עלולה שאלת האחריות בעזה להתגלגל לפתחה של מצרים ובסיני עלולה להיווצר בעיה של פליטים פלסטינים בהיקף ניכר;

לבסוף, לישראל ולמצרים אינטרס משותף לפגוע בחמאס: קשרי החמאס עם תנועת האחים המוסלמים במצרים גורמים גם בקהיר לחשש מפני היווצרותה של מדינת הלכה אסלאמית.

אתר מכון ראות www.reut-institute.org.

סוף.